

Yayın Geliş Tarihi: 30.11.2021
Yayına Kabul Tarihi: 19.08.2022
Online Yayın Tarihi: 30.09.2022
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1030556

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 24, Sayı: 3, Yıl: 2022, Sayfa: 1123-1138
E-ISSN: 1308-0911

Derleme Makalesi

BOŞANMADAN AYRILMAK: AYRI YAŞAMA OLGUSUNA SOSYAL BİR BAKIŞ

İsmail ORBAY*
Mevlüt Görkem TOK**

Öz

Rızaya dayalı ilişkilerin inşa sürecinde sıklıkla rastlanan evlilik, resmi bir anlam taşıyan birliktelik biçimidir. Her ne kadar partnerlerin ortak bir gelecek planlamasına dayansa da bu birlikteliklerin boşanma yoluyla sona ermesi son derece olağan bir süreçtir. Resmi ilişkinin sonlandırıldığı boşanmadan söz ederken boşanmaya olmaksızın ayrı yaşama biçimi de göz önünde bulundurulmalıdır. Boşanmadan pek çok değişken ile farklılaşan ayrı yaşama sürecinin anlaşılması için çok boyutlu bir inceleme gerekmektedir. Bu çalışmada ilişkilerin sonlandırılmasında ayrı yaşama fenomeninin derinliğine ve ayrı yaşamayı tercih eden partnerlerin ve bu birliktelikten varsa çocukların yaşayabileceği psikososyal problemlere literatürden bir ışık tutmak hedeflenmiştir. Ayrıca ayrı yaşanan birliktelikler için olası problemlere karşı uygulanabilecek çeşitli sosyal politikaların temel alması gereken ilkelere değinilmiş ve öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Ayrı Yaşama, Evlilik, Partnerlik İlişkisi.

SEPARATE WITHOUT DIVORCE: A SOCIAL ASPECT TO LIVING SEPARATED

Abstract

Marriage, which is frequently encountered in the construction process of consensual relations, is a form of union that has a formal meaning. Although it is based on a common future planning of the partners, it is an extremely normal process for these unions to end through divorce. While talking about the divorce in which the official relationship is terminated, living separated should also be considered. Multidimensional analysis is required to understand the process of living separated, which differs from divorce with many variables. In this study, it is aimed to shed light on the depth of the phenomenon of living apart and the psychosocial problems that may be experienced by the partners who prefer to

* Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Orbay, İ., Tok, M. G., (2022). Boşanmadan ayrılmak: Ayrı yaşama olgusuna sosyal bir bakış. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3), 1123-1138.

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0001-6529-4204, ismailorbay@hacettepe.edu.tr.

** Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, ORCID: 0000-0001-5000-2432, m.gorkem.tok@gmail.com.

live separated and the children, if any, from the literature. In addition, the basic principles on which various social policies that can be applied despite possible problems of living separated should be based were mentioned and suggestions were made.

Keywords: Family, Living Separated, Marriage, Partnership Relationship.

GİRİŞ

Resmiyete dayanan birliktelikler inşa edilirken aynı hanenin paylaşıldığı bir yaşam biçimine dair konsensüs bulunur. Partnerlerin birlikte yaşadığı bu hane, birlikteliğin önemli sembollerinden biridir. Tüm açık sistemler gibi entropi deneyimleyen birliktelik, boşanma yoluyla dağılabilir (Baykara Acar ve Acar, 2002). Boşanma, toplumun sıklıkla tanıklık ettiği bir olay olarak farklı yön ve etkilere sahip olsa da bu süreç tahmin edilebilir sonuçları beraberinde getirir. Öte yandan birlikteliklerin dağıldığı, sembolik hanenin artık var olmadığı ancak resmi anlamda birlikteliğin devam ettiği yaşam biçimi olan ayrı yaşama, anlaşılma ihtiyacı duyulan farklı bir fenomendir. Ayrı yaşamlar sürdürmenin boşanma sonrası sürecine benzeyen fakat pek çok konuda farklılaşan tezahürleri bulunmaktadır. Özellikle ayrı yaşama neden olan dinamiklerin temelinde bulunan kararların ya da yaşam olaylarının çeşitliliği bu fenomenin çok yönlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Partnerlerin sahip oldukları yaşam koşulları temelinde ayrı yaşama kararı almaları ya da almak zorunda kalmaları birlikteliklerin dayandığı ortaklıkların yeniden üretildiği bir ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla farklı bir birliktelik ya da kısmi boşanma biçiminin varlığını anlamak, karşılaşılabilecek sorunları tahmin edilebilir kılmak ve bu sorunlara yönelik sosyal politikalar geliştirmek önemlidir. Söz konusu gerekliliğe istinaden bu çalışmada boşanma ile benzerlikleri ve ayırıcı farklılıkları olan ayrı yaşama kavramı irdelenmiştir. Ayrı yaşamayı sonuç haline getiren yaşam deneyimlerinin çeşitliliği ayrı yaşama kavramı hakkında doğrudan tanımlamalar, çıkarımlar ya da öneriler sunulmasını engellemektedir. Bu nedenle kavram hakkında doğru bir anlayış geliştirebilmek için ayrı yaşama her boyutuyla değerlendirilmelidir. Bu çalışmada literatürde karşılaşılan resmi evlilik ilişkisinin devam ettiği ancak partnerlerin ayrı yaşamlar sürdürdüğü durumlar derlenerek ayrı yaşama süreci hakkında basit düzeyde bir anlayış geliştirmek amaçlanmıştır. Bu anlayışın derinleştirilebilmesi için farklı ayrı yaşama durumlarında karşılaşılan sorunlara değinilmiştir. Sonuç olarak bu çalışmayla; ayrı yaşama fenomenini anlamının ve anlamlandırmanın hem sosyal politikalara yön vereceği hem de literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

AİLEYİ TANIMLARDAN KURTARMAK

Sosyal bilimlerde uzun süreler boyunca kullanılan pek çok kavram güncelin koşullarına ve bilgisine göre yeniden tanımlanmaktadır. Bu çaba kavramların sınırlı kapsamalarını genişletmek, ayırıcı ve güç eşitsizliği yaratan ikilikleri ortadan kaldırmak için önemlidir. Bu kavramlardan biri olan aile de toplum dinamiklerine dayalı olarak günümüze dek pek çok değişikliğe uğramıştır. Yakın tarihe kadar aile, geniş ya da çekirdek aile alt terimleriyle yani esas olarak anne, baba, çocuklar ve

varsa büyük ebeveynlerin birlikte yaşadığı birimler olarak tanımlanmaktaydı. Nihayetinde feminist ve queer çalışmaların etkisi ile günlük yaşam aktivizminin getirdiği farkındalık aracılığıyla aile tanımı heteroseksist, ataerkil ve baskıcı dinamiklerden uzaklaşabilmiştir. Günümüzde aile olarak tanımlanabilmek için çift partnerli, heteroseksüel ve çocuklu bir yapının üyesi olmak gerekmemektedir. Birbirini koşulsuz seven insanların oluşturduğu birime aile adı verilmesi daha özgür bir sosyal yapı tahayyülü sağlamaktadır. Tek ebeveyn ve çocuklardan, çocuksuz partnerlerden ya da heteroseksüel olmayan kişilerden oluşabilen bu aile yapısı toplumu oluşturan birimlerden biri olmayı özgürce deneyimleyebilmek adına önemlidir (Güneş, 2018). Bu çalışmada kullanılan aile kavramı özgürleştirici değerlere dayanan bir yapıya işaret etmektedir.

Sevgi dilinin kullanıldığı, bireysel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmadığı ve üyelerinin birbirini desteklediği yaşama modeline aile denebilir ancak bu betimleme, toplumsal gelişmeler doğrultusunda güncellenmeye her daim hazır olmalıdır. Bu tür bir ailenin üyesi olmak ailenin üstlendiği işlevlerden olumlu bir biçimde faydalanarak sosyal inşa ve sermayeden faydalanmayı mümkün kılabilir (Fish ve Russell, 2018). Partnerlerin doyum olarak yürüttüğü birlikteliklerin, sevgi dili odağında büyüyen çocukların ve ihtiyaçların sağlıklı bir şekilde giderildiği ilişkilerin açık sistemler olarak tanımlanması entropinin mümkünlüğünü hatırlatır. Bireyler, tıpkı aile oluşturma kararı alabildikleri gibi kurdukları aile yapısını sonlandırma kararını alma konusunda da muktedirlerdir. Üyelerinin mevcut birlikteliği sürdürmeme kararı alması, ailenin dağılması, aile bütünlüğünün bozulması, ailenin yıkılması ya da parçalanmış aile gibi olumsuz çağrışımlara sahip fiillerle betimlenmesi toplumsal inşanın da etkisiyle istenmeyen birlikteliklerin sürdürülmesine neden olabilir. Bu nedenle boşanmanın aileleri yıktığı anlamından uzaklaşarak bireylerin yaşamlarına yeni bir yön vermek istemeleri ve içinde mutsuz oldukları birimi sonlandırma kararı almak istemelerini düşünmek pek çok bakımdan daha özgürleştiricidir. Ancak günümüzde birçok araştırmanın konusunu oluşturan boşanma, sosyal bir sorun olarak algılanmakta ve boşanma oranlarının düşürülmesi için politika ve uygulamalar üretilmektedir (Aktaş, 2011).

Günümüz bürokrasisinde ailelerin kurulması ve boşanmanın gerçekleştirilmesi resmi işlemlere dayanmaktadır. Boşanma resmi bir ayrılık sürecini ifade etse de partnerlerin boşanma sonrası tercih ettikleri ilişki biçimi ya da birlikteliklerinden çocuk sahibi olup olmamaları gibi değişkenler doğrultusunda partnerler arası ilişki tamamen sonlandırılmayabilir. Bu süreç yargının belirlediği düzenlemelere ya da mutlak rızaya dayalı kurulan ilişki biçimlerine dönüşebilir. Birlikteliklerin boşanma yoluyla sona erdirilmesi yaygın bir olay olarak kabul edilirken boşanma olmaksızın partnerlerin ayrı yaşaması boşanma kavramı altında ele alınamayacak kadar özgün bir yaşantıyı ifade eder (Dajani, 2016).

AYRI YAŞAMAYI ANLAMAK

Boşanma, ilişkinin resmî tanımına dair bir kararı içerirken ayrı yaşama, resmi bağın devam ettiği bir yaşam biçimini anlatır. Boşanmadan farklı olarak partnerlerin resmî birlikteliklerinin sürmesi ancak ayrı hanelerde, ayrı yaşamlar sürdürmesi hali ayrı yaşama modelinin çatı tanımı olarak kabul edilebilir. Ayrı yaşama, partnerlerin aynı hanede yaşamadıkları, ihtiyaçlarını bireysel olarak planlayıp karşıladıkları, devletin gözünde evli oldukları halde bir birlikteliğe sahip olmamalarını betimler (Dajani, 2016). Dolayısıyla boşanmaya alternatif ya da çözüm önerisi olarak üretilen bir model olmaktan çok farklı bir yerde durmaktadır.

Partnerler ayrı yaşamayı kimi zaman tercih edebilir, kimi zaman mecbur kalabilirler. Çeşitli yaşantı ve tercihler sonucunda ayrı yaşama kararı alan partnerleri bir arada tutan bağ olan resmi nikâh, boşanmada olduğu gibi partnerleri iki ayrı hür birey kılmaz. Partnerler ayrı yaşama durumunu kimi zaman boşanmaya bir alternatif olarak seçmekteyken kimi zaman da ayrı yaşamak zorunda kalabilirler. Özellikle aileyi kutsal ilan eden toplumsal mitlerin ürettiği kültürel algı, partnerleri boşanma yerine ayrı yaşamayı tercih etmeye itebilmektedir. Böylece toplum tarafından etiketlenmeksizin ailenin resmî olarak dağılmadığı kısmi boşanma süreci yaşayabilirler.

Ayrı yaşama durumu boşanmada olduğu gibi keskin ve yasalarca belirlenmiş sebepleri olmamakla birlikte insan yaşamının çeşitliliğine göre şekillenen bir dizi sebep sonucunda meydana gelebilmektedir. Bu sebepler kimi birliktelikler için ayrı yaşamayı gerekli veya zorunlu hale getirirse de kimi aileler aynı durumlarda ayrı yaşamayı tercih etmemekte ya da doğrudan boşanmaya yönelirler. Dolayısıyla ayrı yaşamaya sebep olan durumlar listelenirken bu faktörlerin insanların dünyayı anlamlandırma biçimi, önceki yaşam deneyimleri, içinde yaşadıkları toplum ve toplumda benimsenen değerlere göre değişebileceği düşünülmelidir.

Ayrı yaşamamanın boşanma öncesi ve sonrası sürecine benzeyen sonuçları bulunmakla birlikte boşanmadan ayrıldığı noktalar, sonuçları da farklılaştırmaktadır. Partnerler arasındaki resmi bağın devam etmesi pek çok sorunu beraberinde getirebilir. Örneğin 2020 yılında Covid-19 pandemisinde hukuki hizmetlerin sınırlandığı ya da durdurulduğu zaman dilimlerinde boşanma işlemleri henüz tamamlanmayan partnerlerin mevcut sorunlarını ayrı yaşama perspektifinde yeniden deneyimlediği bilinmektedir (Goldberg, Allen ve Smith, 2021).

Ayrı Yaşamamanın Farklı Görünümleri

Partnerlerin kendi tercihleri doğrultusunda ayrı yaşamaya karar vermeleri içsel bir nedene dayanırken partnerlerin mevcut yaşam koşulları üzerinde etkilerinin kısıtlı olduğu durumlarda benimsenen ayrı yaşama modeli dışsal etkenlerden kaynaklanabilir. İçsel nedenlere dayanan ayrı yaşama kararı, partnerlerin bireysel seçimleriyle temellenirken, dışsal nedenlere dayanan ayrı yaşama kararı, partnerlerin mevcut yaşam koşulları doğrultusunda almak zorunda oldukları bir kararı ifade eder. Ayrı yaşamamanın nedenlerini kategorileştiren bu bakış açısı, ailenin gelecek

yaşantılarında rastlanabilecek problemler hakkında belirleyiciliğe sahip olabilir. Nitekim, Abadan Unat (2002), Türkiye'nin işçi göçü tarihini inceleyen eserinde partnerlerin ayrı yaşamlar sürmeye başlamasının nedenlerini iç ve dış dinamikler olmak üzere iki farklı başlıkta ele almaktadır. O nedenle bu çalışmada ayrı yaşama, içsel ve dışsal nedenlere ayrılarak farklı başlıklarda incelenecektir. Bu nedenler gerçekleştirilen literatür taramasında ulaşılan ayrı yaşama fenomeninin deneyimlendiği çalışmalardan derlenmiştir. Ayrı yaşamaya neden olan dinamiklerin bu çalışmada yer almayan dinamiklere de dayanabileceği ve daha geniş kapsama sahip olduğu düşünülmektedir.

İçsel nedenlere dayalı ayrı yaşama

- Partnerlerden birinin eğitim almak ya da çalışmak için göç etmesi

Eğitim olanakları her bölgede aynı yeterlilikte olmadığı için insanlar özellikle de akademik eğitimlerini tamamlamak için şehir değiştirmek zorunda kalabilirler. Evlilik süreci içerisinde özellikle lisansüstü eğitim için şehir değişikliğinin yaşanması ayrı yaşamaya başlayan aile yapısını ortaya çıkarmaktadır (Mittal ve Wieling, 2006). Ayrı yaşama sebebi olarak eğitim için aile yapısının değişmesi diğer sebeplere göre nispeten daha olumlu bir yapıya sahip olmasından dolayı bu durum kişiler arasında destek ve yardımlaşma ile aile yapısının olumsuz etkilenmeden süreç sonlandırılabilir.

İşsizlik oranının arttığı bölgelerde ya da kır yaşamında bireylerin -özellikle erkek partnerlerin- ekonomik kaygılardan dolayı şehir ya da ülke değiştirmeleri toplum içerisinde sıklıkla karşılaşılan bir olgudur. İşsizlik sebebiyle bireylerin başta büyük şehirler olmak üzere çeşitli ülkelere iş bulabilme umuduyla göç etmesi ailenin bütünlüğüne bir tehdit oluşturmaktadır. Göç eden bireyler genellikle erkekler olmakta, kadın ve çocuklar ise geride bırakılan kişiler olmaktadır. Yakın tarihte karşılaşılan Almanya'ya göç eden Türk işçiler ve onların geride kalan aileleri bu duruma verilebilecek en somut örnektir. Bu göçler esnasında ailesini gelecek zamanlarda yanına alma hedefiyle giden bireylerin bir kısmı bunu gerçekleştirirse de bir kısmı da geride kalan aile üyeleriyle iletişim kurmaması sonucunda tek ebeveynli aileler ortaya çıkmıştır. Göç eden erkeklerin geri dönmemesi halinde geride kalan aile bireylerinin toplumsal rollerinin değiştiği, kız çocuklarının ebeveynleşmeye başlayarak bakımdan sorumlu tutulduğu, eğitim yaşamlarının ortaokul düzeyine kadar sürdürüldüğü, kimi zaman yoksulluk, yalnızlık ve yoksunluk ile baş başa kaldıkları bilinmektedir (Abadan Unat, 2002). Göçün neden olduğu ayrı yaşama hali geride kalan partner ve çocuklar ile göç eden kişi arasındaki yakınlığı etkilerken geride kalanların sosyal güçlüklerle karşılaşmaya başladığının da haberini vermektedir. Özellikle ataerkil toplumsal yapıda kabul gören değerlerin yeniden üretilmesi ebeveynlere kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda bırakılabilir olduğunu düşündürmüştür.

- Boşanmaya alternatif olarak ayrı yaşama

Partnerlerin kurdukları birliktelikler her zaman istendik yaşantılar üretmeyebilir. Romantik ilişkilerin doğasında var olan bu durum kimi zaman birlikteliğin devam ettirilmesine dair motivasyonun azaldığı durumlara neden olabilir. Partnerlerin birbiriyle anlaşmakta zorluk çektikleri ve birlikteliklerini devam ettirme konusunda eskisi kadar istekli olmamaları ancak boşanmak da istememeleri sonucunda ortaya çıkan ayrı yaşama modeli bu başlık altında tartışılabilir. Özellikle iletişim problemlerinin sık sık yaşandığı durumlarda partnerlerin içinde buldukları durumu değerlendirmesi ve kendi isteklerini keşfedebilmek ve tanımlayabilmek için ayrı yaşama kararı almaları kimi zaman boşanmaya sağlıklı bir geçişi sağlarken kimi zaman da partnerlerin problem çözdüğü bir süreci de sağlayabilir. Öte yandan ayrı yaşama sürecinin uzun sürmesi hem partnerler hem de varsa çocuklar için bir belirsizlik durumu oluşturabilir. Ayrı yaşama alternatifinin ideal süresi hakkında bir zaman dilimi belirtmek insanların, ilişkilerin ve ailelerin biricikliğini görmezden gelmek anlamına gelse de problem çözmek ve bir karara varmak için ayrı yaşamayı deneyen partnerlerin yıllar boyunca bu düzeni yürütmesi yakından ilgili her birey için yoğun bir belirsizlik anlamına gelebilir (Geniş, Toker ve Şakiroğlu, 2019). Ebeveyn olan partnerler genellikle ayrı yaşamanın çocuklarını nasıl etkileyeceği konusunda endişelenirler bu nedenle, çocukların boşanmaya yönelik tepkilerini öğrenmeleri ve kendi destek sistemlerini güçlendirmenin, ortaklığa dayanan ebeveynlik ilişkisi geliştirmenin ve kaliteli bir ebeveyn-çocuk ilişkisini sürdürmenin çocuklarına yardımcı olacağını düşünmeleri onlar için çok güven verici olabilir (Lee ve Bax, 2000).

- Boşanma öncesi ayrı yaşama

Günümüzün önemli sorunlarından biri olmaya devam eden ev içi şiddet, sosyo-demografik özellikler fark etmeksizin her ailede rastlanabilen güncel bir sorun olmaya devam etmektedir. Heteroseksüel (Abay ve Akın, 2021) ve homoseksüel (Barrett, 2015) evliliklerde partnerlerden birinin şiddet uygulaması partnerlerin ortak hedef ve değerler üzerine kurmuş olduğu birlikteliğe zarar vermekte ve kişilerin yaşam hakkı dahil olmak üzere pek çok insan haklarını ihlal etmektedir. Özellikle ataerkil kabuller üzerine kurulan bir aile yapısında sıklıkla rastlanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olgularında kadınlar yoğun biçimde şiddete maruz bırakılmaktadır. Eril düşüncenin hâkim olduğu toplumlarda şiddete maruz bırakılma sonucunda boşanma kararı almak kadınlar için her zaman kolay olmayabilir. Özellikle geleneksel aileyi yücelten ve boşanmayı kötileyen zihniyetlerin etkisinde olmak boşanmayı fikir olarak düşünmeye dahi engel olabilir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun (2021) verilerine göre 2020 yılında 96 kadının boşanmak istediği gerekçesiyle öldürüldüğüne ilişkin var olan veri bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Devam etmek istemediği bir evliliği sonlandırmak isteyen 96 kadının, kadınların canına kast edenlerden biri de boşanmayı kötileyen eril düşüncedir.

Kız çocuklarının yetiştirilme örüntülerinde yalnızca kız çocuğu oldukları için üzerlerinde koruma ve kollama adı altında kurulan baskı, kendi ihtiyaçlarını kendisinin gidermesi yerine “koruma amacı taşıyan iyi niyetli” yardımlarda bulunulması kız çocuklarının bu davranışları bilişsel gelişimin en yoğun olduğu yaşlarda içselleştirmelerine neden olabilir. Bu durum daha sonrasında Dowling’in Sindrella Kompleksi olarak tanımladığı kadınların bağımsızlık korkusuna dönüşmesini kolaylaştırır. Yaşam aktivitelerini baba ya da erkek kardeş gibi başka erkeklerin kendileri için yerine getirdiği bir düzende büyüyen kız çocuklarının yetişkinliklerinde bağımsızlık ideolojisine inanmalarına rağmen bununla ilgili kaygı yaşadıklarından bahseden bu fikir kadınların herhangi bir şiddet durumunda dahi boşanmalarını engelleyebilmektedir (Dowling, 1994). Bu nedenle boşanmak yerine bir süreliğine (eğer kabul ederse¹) kök ailesinin yanına dönen kadınların ayrı yaşamaları mümkün olabilir ya da şiddet uygulayan partnerin boşanmayı kabul etmemesi ayrılık sürecini uzatabilir ve böylece ayrı yaşama modeli ortaya çıkabilir.

Şiddet uygulayan erkek ayrı yaşama sürecinde sistematik şiddet uygulamaya devam edebilir. Bu şartlar altında bu süreç boşanma öncesi aşama olarak tanımlanabilir. Türkiye’de 2020 yılında 45 kadın boşanma sürecindeyken polis şikâyeti olmasına rağmen partnerleri tarafından öldürülmüştür. Mevcut istatistikler temel alındığında boşanma öncesi sürecin kadınlar için herhangi bir risk oluşturmayan durumlarda dahi koruyucu ve önleyici hizmetlerin harekete geçirilebileceğinin akla getirilmesi gerekmektedir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2021). Kadın cinayetleri sonrası geride kalan çocukların ve diğer aile üyelerinin yaşamlarının farklı dinamikler temelinde zorlaştığı ve ikincil travmalara karşı savunmasız hale geldiği bilinmektedir (Erükçü Akbaş ve Karataş, 2020).

Dışsal nedenlere dayalı ayrı yaşama

- Partnerlerden birinin ceza infaz kurumuna alınması

İşlenen bir suç üzerine partnerlerden birinin ceza infaz kurumuna alınması partnerlerin tercihi değil dış koşullara bağlı olarak gelişen bir ayrı yaşama modelini oluşturur. Bir suçun faili olmak halihazırda insan ilişkilerini olumsuz etkileyen bir fenomen olmasına ek olarak aile ortamından bir partnerin travmatik bir biçimde ayrılmasının oluşturduğu ortam geride kalan aile üyeleri için sağlıklı

¹ “Gelinliğinle git, kefeninle gel.” evlilik törenlerinde kadınlara kendi aileleri tarafından söylenen cümlelerdendir. Başına her ne gelirse gelsin evi terk etme mesajını taşıyan cümle, kök ailenin kendi çocuklarını yalnızca öldüklerinde kendi evlerine kabul edeceğini açıkça belirtir. Nitekim günümüzde gerçekleşen kadın cinayetlerinde aileler bu ve buna benzer cümleleri kendi çocuklarına söylediklerini pişmanlıkla dile getirmektedirler. Gelinlik ve kefen kelimelerini içeren basit bir arama yapıldığında arama sonuçlarında pek çok kadın cinayeti haberine ulaşılmaktadır. Haberleştirilmeyen kadın cinayetlerinin de olduğu düşünüldüğünde bu tür bir ideolojinin sosyal destek imkanını kapatarak kadın cinayetlerine neden olduğu aşikardır.

olmayabilir. Partnerin bir suçta karışması temelinde olağan yaşam düzeninin bozulması diğer aile üyelerinin karşılaşılabileceği sorunlara kapı aralar. Suç işlemiş bir ebeveynin yakınları olmak toplum tarafından etiketlenmeyi çok gecikmeksizin bir gerçek haline getirir (Condry, 2007). Özellikle ailenin ekonomik kazanç elde eden partneri suç nedeniyle ceza infaz kurumuna alınması ekonomik sorunları sosyalleştirerek yeniden üretir. Aileye ekonomik gelir kazanarak destek olan bu partnerin ardından ailenin yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli olan paranın artık kazanılamaması geride kalan aile üyelerini yoksulluğa itebilir (Smith, Grimshaw, Romeo ve Knapp, 2007). Bu durum mevcut gelirin kesilmesine sebep olmanın yanı sıra toplum tarafından aile bireylerinin “suçlunun yakını” şeklinde etiketlenmeleri sonucunda iş bulma fırsatlarının azaltılması nedeniyle geride kalan çalışabilecek aile üyelerinin işgücüne katılımını engelleyebilir (Merçil, 2018). Üstelik bu etiketlenme suç işleyen kişinin cezasının sona ermesi halinde toplum tarafından devam ettirilmesi nedeniyle sona ermeyen bir cezalandırma yaşantısı meydana gelir. Bu durumda gelir elde etmek için bir işyerinde çalışmanın mümkünlüğü sorgulandığında bu sosyal dışlanma ve etiketlenmeye oldukça ciddi bir şekilde rastlanmaktadır (Kaya ve İnan, 2020).

Ayrıca psikososyal etkilerine bakıldığında aileden herhangi birinin cezaevinde olması aileyi yalnızca ekonomik anlamda etkilememekte ayrıca bu damga ile yaşayan aile üyelerinin ruh sağlıklarının risk altına girmesine de neden olabilmektedir. Geride kalan aile üyelerinin yaşadığı olumsuzlukların yanı sıra bu sürece tanık olan çocuklar için ayrı bir risk taşımaktadır. Bu tür durumlardan çocuklar daha farklı etkilenmekle beraber okulda ve diğer sosyal yaşamlarında suçta dayanan olumsuzluklara karşı daha savunmasız hale gelmektedirler (Robertson, Christmann, Sharratt, Berman, Manby, Ayre, Foca, Asiminei, Philbrick ve Gavriluta, 2016). Ebeveyni suç işleyen çocukların sosyal yaşama katılımlarının azaldığı ve utanma duygusu hissettikleri bilinmektedir (Believe in Children Bernardo's, 2021).

- Partnerlerden birinin hasta olması ya da bakım vermek amacıyla evden ayrılması

Ayrı yaşamının partnerlerin tercihlerine dayanmadığı bu durumlardan biri eşlerden birinin tedavi olmak için evden ayrılarak sağlık kurumuna yerleşmesi ya da partnerlerden birinin yakınına informal bakım vermek amacıyla evden ayrılması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kimi hastalıkların -özellikle kronik hastalıkların- tedavi süresi oldukça uzun olabilir. Bu tür durumlarda tedavi olmak amacıyla evden ayrılan partnerin ayrılık sebebinin uzun tedavi gerektiren bir hastalığa dayanması geride kalan aile üyeleri için anksiyete ve strese neden olabilir. Özellikle ebeveynlerden birinin bu durumu yaşaması ebeveyn kaybı konusunda kaygı yaratarak aile üyelerinin ruhsal güçlükler yaşamasına ve yaşam kalitelerinin düşmesine neden olabilir (Golics, Basra, Salek ve Finlay, 2013). Öte yandan kendi çocuğuna bakım vermek için evden ayrılan partnerler ve geride kalan aile üyeleri için de benzer durum geçerlidir. Çocuğun hastalığı nedeniyle evden ayrılmak tedavi

sürecinde oluşan yan etkiler tüm aile üyelerini etkilemektedir. Bakım vermek, bireylerin anksiyete seviyelerini artırma ve stres altında bırakma gibi etkilere sebep olmaktadır (Kalanlar ve Kuru Alici, 2020). Kendi çocuğuna bakım vermenin içerdiği daha derin anlamlar süreci zorlaştırabilmektedir (Orbay, 2019). Dolayısıyla hem evden ayrılmak hem de bu tür streslerle karşılaşmak kişi üzerinde bir baskı oluşturmaktadır evde geride kalan aile bireylerinin tek ebeveynli aile yapısına dönüşmesine sebep olur.

Ciddi bir hastalıkla karşılaşılması ve aile yapısının tek ebeveynli aile yapısına dönüşmesi sonucunda hem hastanedeki aile üyelerinin hem de geride kalan üyelerin hayatlarında önemli değişiklikler meydana gelmektedir (Demir ve Çelebi, 2017). Ayrıca bu sürecin çocuklar tarafından nasıl algılandığı da önem teşkil etmektedir. Hastalıkla ilişkilendirilen ölüm olayı çocuklar tarafından nasıl algılandığı ve bu durumu ebeveynleriyle nasıl ilişkilendirdikleri değerlendirilmeli ve çocukların ruhsal sağlıklarına ve gelişimlerine olumsuz etki edebilecek faktörler üzerine çalışılmalıdır (Onur, 2021).

Ayrı Yaşama Sürecinin Sosyal Boyutu

Üstlerinde devletin kontrol hakkı ve yetkisinin devam ettiği ayrı yaşayan partnerler, süreç içerisinde boşanma sonucunda yaşanan sorunlarla bazı yönlerden benzeyen ve farklılaşan sorunlarla karşılaşmaktadır. Boşanmanın kültürel olarak olumsuz karşılandığı toplumlarda karşılaşılan bir durum olan ayrı yaşama hali hem partnerleri hem de çocukları belirsizliğe iten bir olgudur. Resmi anlamda evli olup birlikte bir hayat sürdürmeyen partnerlerin kafa karışıklığı yaşaması son derece doğal olmakla birlikte aynı kafa karışıklığı çocuklar tarafından da yaşanmaktadır. Boşanma sürecinden en çok etkilenen konumda olan çocuklar ayrı yaşama modelinde de benzer süreçleri yaşayabilirler. Bir çocuk için ebeveynlerinin farklı evlerde yaşaması, eskisi gibi birlikte vakit geçirmemeleri gibi değişiklikler oldukça gözlenebilir olduğu için sebebini merak etmeleri ve anlamlandırma ihtiyaçları ortaya çıkabilir.

Partnerlerden birinin gelir elde ettiği bir işte çalıştığı, diğerinin ise ev içi emek ürettiği aile modelinde ayrı yaşama ekonomik problemleri de ortaya çıkarabilir. Kayıtlı bir ekonomide yer almak geleceğin ekonomik sorunlarına yönelik önlemler almak anlamına gelirken ev içi ücretsiz emek üretmek emek sahiplerine bir güvence sağlamamakla birlikte oldukça görünmezdir. Bu nedenle ev dışında başka bir yerde çalışmayan partner, ayrı yaşam modelinde ekonomik sorunlar yaşayabilir. Bu durum boşanmada nafaka yolu ile partnerlerden birinin diğerine ödemesi gereken miktarın belirlenmesi ile resmiyet kazanarak çözüme ulaştırılmakta fakat ayrı yaşama modelinde bu durum ekonomik kazanç elde eden partnerin inisiyatifine bırakılmaktadır. Ayrıca resmi olarak boşanıldığında kişiler kanunlara dayalı bir şekilde nafaka hakkının yanı sıra müşterek malların paylaşılması ve çocukların velayetini almak gibi birtakım haklara sahip olmaktadır ayrı yaşama durumu söz konusu olduğunda bu tür haklardan faydalanılamamaktadır. Bu da kişileri dezavantajlı hale getirmektedir.

Ayrı yaşamaya karar verme sürecinde ve aile üyeleri tarafından kararın uygulanma sürecinde resmi bir boşanma olmadığı için çocuklara yönelik özel tedbirler uygulanmamaktadır. Bu kapsamda özellikle çocukların olumsuz etkilenmemesi adına mahkemeler danışmanlık gibi koruyucu ve destekleyici tedbirler verme yetkisine sahipken ayrı yaşama sürecinin resmiyete yansımaması nedeniyle bu tür olanaklara erişim güçleşebilir. Buna bağlı olarak çocukların kısa ve uzun süreli etkileri aşabilme becerilerini geliştirmek ebeveynlerinin inisiyatifine kalmaktadır.

Ayrı yaşama durumunda sıklıkla rastlanabilen diğer bir durum ise resmi birlikteliğin dışında partnerlerin farklı birlikteliklerin ortaya çıkmasıdır. Bu durumda halihazırda sorunlar yaşayan ailenin içinde bulunduğu durumu daha karmaşıklaştırabilir. Bu durumda ataerkil yapı erkeklere çifte standart sunmaktadır. Erkekler, resmi birlikteliğe rağmen ayrı yaşasalar dahi başka biriyle romantik ilişkilendiklerinde “Erkektir yapar.” diyerek bu duruma eril bir meşruluk kazandırılırken bir kadın aynı şeyi gerçekleştirdiğinde sözde namus adı altında kadın cinayetleri için bir “haklı gerekçe” olarak öne sürülür. Bu nedenle boşanmada olduğu gibi ayrı yaşamının da cinsiyetlendirilmiş pek çok sorunun habercisi olduğu söylenebilir.

Ayrı Yaşama Sürecinin Psikolojik Boyutu

Boşanma gibi ayrı yaşama durumu da birçok psikososyal problemi beraberinde getirebilir. Ayrı yaşamaya karar verme sürecinde aile üyesi olarak varsa bu durumun kaçınılmaz en büyük etkileneni çocuklar olmaktadır. Birey olarak var olma yolunda en önemli dönemin çocukluk dönemi olduğu düşünüldüğünde; ebeveyn-çocuk ve ebeveyn-ergen ilişkileri bu dönemde oldukça önemlidir. Çocuk açısından bir bakış geliştirildiğinde ayrılma durumuna kadar istediği an ulaşabilir olduğu ebeveynlerini bir bölünme halinde görmesi bundan sonra ikisine de eşit olarak ulaşamayacağı algısını oluşturmaktadır (Öngider, 2013).

Ayrı yaşama sürecinde çocuğun yaşı en önemli etken olmakla beraber; okul öncesi ve ergenlik dönemi içerisindeki çocuklar bu sürecin etkilerini en ağır hisseden yaş grubunda olmaktadır. Okul öncesi ve ergenlik dönemlerindeki çocuklar; yaşadıkları her şeyin sebebini kendilerinde aramakta ve yaşanan her problemde sorumlu oldukları düşüncesindedirler. Çünkü tam olarak bu dönemde benmerkezi bir yapıya sahiptirler (Cüceloğlu, 2028).

Ayrılan ebeveynlere sahip ergenlerin hayata bakış açıları, memnuniyet düzeyleri, yaşamdan ve yaptıkları etkinliklerden zevk alma durumları etkilenmektedir. Bu bireylerin yaşam doyumu ve iyilik hallerinin ailesi ayrı yaşamayan bireylere kıyasla anlamlı bir oranda düşük olduğu ortaya konmuştur (Amato ve Booth, 1991).

Boşanma ya da ayrı yaşamının çocuklar üzerindeki etkisini kısa süreli ve uzun süreli etkiler olarak gruplandırmak mümkündür. Kısa süreli etkiler ayrı yaşama sürecinde iki seneden daha az bir süreyi kapsamakta olup (Öngider, 2013) bu etkiler

şok, öfke, mutsuzluk, depresif duygu durum, içe çekilme, yalnızlık düzeylerinin yüksek olması, yaşam doyumlarının düşük olması ve sorunlarla başa çıkamama olarak sıralanabilir (Çivitci, Çivitci ve Fiyakalı, 2009; Bilici, 2014).

Uzun süreli etkiler ise iki seneden daha uzun süren incelemeleri kapsamaktadır. İlgili araştırmalara bakıldığında; Huurre ve arkadaşlarının (2006) 16 yıl süren ve çok kapsamlı olan araştırmalarında çocukluk dönemlerinde anne ve babaları boşanmış kadınların, ayrılmamış aileye sahip olanlara göre yetişkinlik dönemlerinde daha fazla psikolojik sorun yaşadıkları bulgulanmıştır.

Yapılan araştırmalar, ev içi çatışmalarda çocukların yaşları büyüdükçe daha az etkilendiklerini ortaya koymuştur. Yaşamı daha kapsamlı yorumlayabilme becerisine sahip olduğu varsayılan gençlerin ayrı yaşama ve boşanma süreçlerine uyumları yaşlarıyla orantılı olarak hızlanmakta ve sürecin olumsuz etkilerinden daha az etkilenmektedirler (Kahraman, 2015).

Ayrı yaşama sürecinde çocuğun ya da çocukların hangi ebeveyni ile yaşayacağı sorunsalı da kimi zaman çocukların olumsuz etkilenmesine sebebiyet vermektedir. Bu süreçte ebeveynler arası yaşanan çatışmalar ve ebeveyn tutumları çocuklarda en temel psikolojik problemlerden olan ebeveyn yabancılaştırma sendromuna yol açabilmektedir (Torun, 2011).

Ebeveyn yabancılaştırma sendromu

Ebeveyn yabancılaştırma sendromu bir ebeveynin (yabancılaştıran ebeveyn) diğer ebeveyni (hedeflenen ebeveyn) tutarlı ve birçok olumsuzluk ifadesini kullanarak reddetmesi durumu olarak açıklanmaktadır. Hedeflenen ebeveynin kişiliği ve tüm özellikleri her yönüyle eleştiriye açık ve hor görülür düzeyde tasvir edilmektedir (Baker ve Ben-Ami, 2011).

Ayrı yaşama sürecinde çocuğun ya da çocukların hangi partnerin yanında kalacağı meselesi de önemli bir konudur. Bu süreçte ebeveynler çocuklarını bir diğer ebeveynle karşı bilinçli ve programlı bir şekilde yabancılaştırabilir, bu da çocukların sağlıklı ilişkiler kurabilme potansiyellerine etki eder. Zira bu durum gerçekleşirse duygusal istismarın bir sonucu olarak çocuklarda ebeveyn yabancılaştırma sendromu ortaya çıkabilir. Aynı zamanda yabancılaşmaya maruz kalan hedefteki ebeveyn de bu süreçte olumsuz duygu durumuna sahip olabilir (Torun, 2011). Resmi bir boşanma olmadan ayrı yaşama hali ile zaten belirsiz bir durumda olan çocuk, ebeveynlerinin birbirlerine karşı olan düşmanlıklarının da arasında kalarak daha çok endişeye maruz kalabilir.

Gardner'a (1998) göre çocuklar hafif, orta ve şiddetli olmak üzere üç düzeyde ebeveyn yabancılaşması yaşayabilmektedir. Hafif düzeyde bir ebeveyn diğerine karşı programlama yapabilmekte ancak çocuk ile sağlanan ebeveyn görüşmelerinde çocuk çok fazla zorluk çekmeden her iki ebeveynle de bir ilişki içinde olabilmektedir. Ebeveynlerin orta derecede yabancılaşması durumunda ise ebeveynle karşı önemli bir programlama ve bu programlamaya karşı güçlü bir

mücadele bulunmaktadır. Çocuk, bir ebeveyninden diğerine geçiş sırasında genellikle zorluk yaşamakta ve mücadelesi sonucunda her ikisi ile de doğru bir ilişki kurabilmektedir. Şiddetli yabancılaşma içindeki çocuk ise genellikle herhangi bir teması reddeder ya da hedeflenen ebeveyni ziyaret etmesi veya görüşmesi konusunda zorlanırsa da kaçmak konusunda tehditkâr olabilmektedirler. Bu nedenle çocuk ve hedeflenen ebeveyn arasındaki ilişki tamamen yok edilmekte demek doğru olacaktır.

2005 yılında Baker tarafından yapılan bir çalışmada; ebeveyn yabancılaştırma sendromuna maruz kalan çocukların yetişkinlik dönemlerinde düşük benlik saygısı, depresyon, alkol ve madde bağımlılığı, güven ve özgüven eksikliği gibi problemler yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bununla beraber reddedilmekten kaçınmak için çocuk sahibi olmaktan kaçınmak, kimlik karmaşası ve aile kavramına öfke duyma gibi sonuçlara da sebep olmaktadır.

Lowenstein (2010) yapmış olduğu bir çalışmada bağlanma teorisi ve ebeveyn yabancılaşma sendromunu incelemiş ve çocukların bağlanma problemi yaşadığı ebeveynlerine karşı daha çabuk yabancılaşabildiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda ebeveyn yabancılaştırma sendromunda; yabancılaştıran ebeveynin çocuk ile güçlü bağlanma yaşayan ebeveyn olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Sonuç olarak boşanma gibi ayrı yaşamının tercih edildiği ailelerde ebeveynler birbirlerine karşı yabancılaştırma gerçekleştirebilmektedir. Bu eylemin çocukların iyilik halini olumsuz yönde etkileyebileceği yapılan araştırma sonuçlarından öğrenilmektedir. Bu ve buna benzer yakın ilişkiler sisteminde meydana gelebilecek karmaşık sorunlarla baş edebilmek adına ebeveynlerin ve çocukların ihtiyaç duyduğu ve mevcut olan hizmetler gözden geçirilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile sistemi diğer sistemlerle yoğun ve yakın ilişkiler içerisindedir. Dolayısıyla bu ilişkilerin niteliği ve amacı aile sisteminin kendisini ve alt sistemleri oluşturan aile üyelerini etkilemektedir. Bu doğrultuda evlilik sürecinde karşılaşılan problemler, anlaşmazlıklar ya da benzer olumsuzluklar partnerleri boşanma sürecine yönlendirebilir. Öte yandan yalnızca boşanma ile değil eşlerin ayrı yaşama kararı alması ya da ayrı yaşamak zorunda kalması sonucuyla da birliktelikler sonlanabilir. Her insanın biricikliği doğal olarak aileyi de biricik yapar ve ailelere çeşitlilik katan özelliklerle donatır. Bundan dolayı aile içerisinde meydana gelebilecek her olay farklı birlikteliklerde farklı sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Kimi aileler yaşanan sorunlar karşısında resmi ilişkiyi sonlandırma kararı alırken kimi aileler de boşanmaksızın partnerlerin ayrı yaşayacağı bir düzende “birlikteliklerini” devam ettirmeyi tercih edebilirler.

Partnerlerin ayrı yaşama modelini benimsemelerine sebep olabilecek etkenler bu çalışmada içsel nedenler olan partnerlerden birinin göç etmesi, boşanmaya alternatif olarak ayrı yaşamak ve boşanma öncesinde ayrı yaşamak; dışsal nedenler olan eşlerden birinin ceza infaz kurumuna alınması ve hastalık ya da

bakım vermek amacıyla evden ayrılması başlıklarında incelenmiştir. Mevcut birlikteliğin resmi olarak devam etmesi ayrı yaşamayı boşanmadan farklılaştırmaktadır. Bu durum aile yaşantısına farklı biçimlerde etki ederek ev içi rollerin yeniden paylaşılmasına neden olmakta ve halihazırda var olan problemleri dönüştürmektedir.

Tüm bunların yanında ayrı yaşama kararı almış partnerler resmi olarak evlilik bağına sahip oldukları için müşterek çocuğun ya da çocukların velayeti hakkında çatışma yaşayabilmekte, yaşanan çatışma da çocuklarda ebeveyn yabancılaştırma sendromu, anksiyete, düşük benlik saygısı gibi psiko-sosyal problemlere yol açabilmektedir. Bu nedenlerle hem çocuğun iyilik halinin devamlılığının sağlanması hem de partnerlerin ayrı bireyler olarak hayatlarına daha güçlü devam edebilmeleri için bu süreçte her bireyin psikososyal olarak desteklenmesi önem arz etmektedir. Aile danışmanlığı ve boşanma öncesi danışmanlık gibi partnerlerin boşanma sürecini daha az yıpratıcı kılan ya da problem çözme tekniklerinden faydalanarak sorunlarla daha yapıcı bir biçimde başa çıkma becerilerinin edinildiği programların yaygınlığının artırılması önemlidir. Bu tür uygulamaların sorunları çözerek yeniden birliktelik kurmak ya da daha sağlıklı boşanmayı amaçlamak gibi temel kabulleri bulunmamaktadır. Bu esneklik partnerlere yeni alanlar açarak kendi yaşamları ve birliktelikleri hakkında söz sahibi olmalarını pekiştirmektedir. Sürece yön vermek yerine süreci özgürleştirici değerler doğrultusunda yeniden değerlendirmek partnerlere ve birlikteliklere özgür bir yaşam alanı sunacaktır.

Öte yandan boşanmayı toplumsal bir sorun olarak tanımlamanın neden olduğu toplumsal cinsiyet baskıları ile mücadele etmek gerekmektedir. Boşanamadığı için şiddete maruz bırakılmaya devam eden sayısız kadının insan haklarının pratiğe döküldüğü sosyal politikalar hayati bir gündem olmalıdır. Öte yandan geleneksel aileye atfedilen değerlerin cinsiyetçiliği yeniden üretmesi, karşılanması güç beklentileri oluşturduğu ve partnerleri baskı altında bıraktığı oldukça açıktır. Dolayısıyla aile kavramına yönelik anlayışın günümüz koşullarına ve taleplerine göre güncellenerek kullanılması ve bunun gerçekleşen her değişim ve gelişim doğrultusunda yenilenmesi gerekmektedir.

Ayrı yaşama fenomenine boşanmaya bir alternatif olarak başvurulduğu, boşanma sürecine hazırlık aşaması olduğu ya da boşanmanın engellenmesi için bir çözüm önerisi olarak kullanıldığı düşüncesi ayrı yaşama halinin çok boyutluluğu nedeniyle hatalı ve eksik bir sonucu ortaya çıkarabilir. O nedenle ayrı yaşamının pek çok olası yaşantı sonucunda gerçekleşebileceği ve bu olasılıkların son derece çeşitli olduğu unutulmamalı ve her birliktelik kendi gerçekliği çerçevesinde ele alınmalıdır. Değnilmesi önemli olduğu düşünülen diğer bir ayırım ise boşanma ile ayrı yaşama deneyimlerinin birbirlerinin alternatifi ya da geçici çözümü olmamasıdır. Partnerlerin boşanma sürecinde yaşadığı sorunlar ile ayrı yaşama sürecinde yaşadığı sorunlar benzerlik taşımakla birlikte bağımsız dinamiklere de sahiptir. O nedenle gerçekleştirilen bir sorun analizi sonucunda boşanmanın daha sağlıklı olacağına dair

bir öneri sunmak faydalı olmayacaktır. Her iki sürecin de farklı sorunların ortaya çıkması bakımından elverişli olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle alanda çalışan profesyonellerin ve partnerlerin temel motivasyonu, süreci en az zararlı yürütmek olmalıdır.

İlgili literatür incelendiğinde boşanma olgusu üzerine hazırlanan birçok yayın olmasına karşın boşanma olmaksızın ayrılma durumu ile ilgili bilimsel yayınların nadirliği bu konunun bilimsel araştırmalarla irdelenmesi ve çeşitli belirleyicilerin ve fenomenlerin keşfedilmesi gerektiğinin bir işaretidir. Öznelerini ayrı yaşamayı bir şekilde deneyimlemiş partnerlerin oluşturduğu araştırmalar ayrı yaşama fenomenini anlamak için oldukça önemlidir.

YAZARLARIN KATKI ORANI

Yazarlar eşit oranda katkı sağlamışlardır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Abay, E., ve Akın, A. Covid-19 salgınında; dünyada ve Türkiye’de Kadınlara yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet. *Sağlık ve Toplum*, 31(3).

Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlükler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Amato, P. R., & Booth, A. (1991). Consequences of parental divorce and marital unhappiness for adult well-being. *Social Forces*, 69(3).

Baker, A. J. L. (2005). The long-term effects of parental alienation on adult children: A qualitative research study. *The American Journal of Family Therapy*, 33(4).

Baker, A. J., & Ben-Ami, N. (2011). To turn a child against a parent is to turn a child against himself: The direct and indirect effects of exposure to parental alienation strategies on self-esteem and well-being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52(7).

Barrett, B. J. (2015). Domestic violence in the LGBT community. In *Encyclopedia of Social Work*.

Baykara Acar, Y. ve Acar, H. (2002). Sistem kuramı-ekolojik sistem kuramı ve sosyal hizmet: Temel kavramlar ve farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1).

Believe in Children Bernardo’s. (2021). No child should be punished because their parents is in prison. Erişim adresi: <https://www.barnardos.org.uk/what-we-do/helping-families/children-with-a-parent-in-prison>. Erişim tarihi: 06.11.2021.

Bilici, A. B. (2014). Boşanma sürecinin çocuklar üzerindeki psiko-sosyal etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2).

Çivitci, N., Çivitci, A. ve Fiyakalı, N. C. (2009). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2).

Condry, R. (2013). *Families shamed: The consequences of crime for relatives of serious offenders*. Londra: Willan.

Cüceloğlu, D. (2018). *İnsan davranışı, psikolojinin temel kavramları* (41. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dajani, O. M. (2016). Divorce without separation? Reimagining the two-state solution. *Ethnopolitics*, 15(4).

Demir, S. ve Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13).

Dowling, C. (1994). *Sindirella kompleksi: Çağdaş kadında bağımsızlık korkusu*. Ankara: Öteki Yayınevi.

Erukçu Akbaş, G. E., & Karataş, K. (2020). The depth of trauma: The children left behind after femicide in Turkey. *International Social Work*.

Fish, J. N., & Russell, S. T. (2018). Queering methodologies to understand queer families. *Family Relations*, 67(1).

Gardner, R. (1999). The parental alienation syndrome: A guide for mental health and legal professionals. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(2).

Geniş, M., Toker, B., ve Şakiroğlu, M. (2019). Boşanmanın çocuklara etkisi, çocuğa söylenmesi ve ebeveyn yabancılaşması derleme çalışması. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3).

Goldberg, A. E., Allen, K. R., & Smith, J. Z. (2021). Divorced and separated parents during the COVID-19 pandemic. *Family Process*, 60(3).

Golics, C. J., Basra, M. K. A., Salek, M. S., & Finlay, A. Y. (2013). The impact of patients' chronic disease on family quality of life: an experience from 26 specialties. *International Journal of General Medicine*, 6.

Güneş, H. N. (2018). Feminist akımlarda aile. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(3).

Huurre, T., Junkkari, H., & Aro, H. (2006). Long-term psychosocial effects of parental divorce. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256(4).

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, (2021). *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2020 Raporu*. Erişim adresi:

<http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu>. Erişim tarihi: 05.11.2021.

Kahraman, S. (2015). Boşanma sonrasında genç-ebeveyn ilişkilerinin sürdürülmesi ve öğrencinin akademik başarısına etkisi (Afyon ili örneği). [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Selçuk Üniversitesi.

Kalanlar, B., & Kuru Alici, N. (2020). The effect of care burden on formal caregiver's quality of work life: a mixed-methods study. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 34(4).

Kaya, Y. ve İnan, K. (2020). Suça ve suçluya toplumsal damga: Niğde ili örneği. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(Özel Sayı).

Lee, C. M., & Bax, K. A. (2000). Children's reactions to parental separation and divorce. *Paediatrics & Child Health*, 5(4).

Lowenstein, L. F. (2010). Attachment theory and parental alienation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51(3).

Merçil, İ. (2018). "İçerisi" ile "dışarı" arasında mahpus yakınları. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(18).

Mittal, M., & Wieling, E. (2006). Training experiences of international doctoral students in marriage and family therapy. *Journal of marital and family therapy*, 32(3).

Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2).

Onur B. (2021). *Gelişim psikolojisi: Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm (12. baskı)*. İstanbul: İmge Kitabevi.

Orbay, İ. (2019). *Kanser Hastası Çocuklara İnfomal Bakım Verenlerde Merhamet Yorgunluğunun Betimlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Manisa Celal Bayar Üniversitesi.

Robertson, O., Christmann, K., Sharratt, K., Berman, A., Manby, M., Ayre, E., Foca, L., Asiminei, R., Philbrick, K. & Gavriluta, C. (2016) Children of prisoners: Their situation and role in long-term crime prevention. İçinde: Kury H., Redo S., Shea E. (Ed.) *Women and Children as Victims and Offenders: Background, Prevention, Reintegration*. Cham: Springer.

Smith, R., Grimshaw, R., Romeo, R., & Knapp, M. (2007). *Poverty and disadvantage among prisoners' families*. New York: Joseph Rowntree Foundation.

Torun, F. (2011). Ebeveyn yabancılaştırma sendromu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3).